

Recensent: Yvonne Vinke

Arma Fokkema: "Comakloof". Uitgeverij Calbona, 2015. ISBN 978-94-92228-56-7 (Ongeluk/Coma/ Pijn/ Verlamming/ Dokters in soorten en maten/ Revalidatie/ Spiritualiteit/ ED). Zie ook www.calbona.nl

Soort boek/Ziekte/Stijl:

In het 71-pagina lange boek beschrijft Arma Fokkema hoe ze opgroeit met allerlei toekomstplannen. Op 12-jarige leeftijd vallen deze toekomstplannen in duigen als Arma wordt aangereden door een auto. Ze belandt 10 weken in een coma, waarvan de eerste drie weken in levensgevaarlijke toestand. Er is sprake van een contusio cerebri: een hersenkneuzing. Arma raakt halfzijdig verlamd en krijgt te horen dat ze nooit meer los zal kunnen lopen. De rest van haar leven zal er veel hulp nodig zijn, bijvoorbeeld met de transfer van het bed naar de wc en omgekeerd. Ondanks dit drama gaat haar leven gewoon door. Mede dankzij de steun van God en haar partner Peter (pseudoniem voor Ytzen) weet Arma toch te genieten. Met het boek hoopt Arma andere gehandicapten tot steun te zijn.

Over de schrijver:

Arma Fokkema is geboren op 3 december 1958. Na een auto-ongeluk in 1971, op 12-jarige leeftijd, belandt Arma in een rolstoel. Ze beseft nu hoeveel het kleine kan betekenen. Zoals ze het zelf zegt: "ik leid een zittend bestaan, met een korte ei". Haar man Ytzen, met wie ze 3 september 2016 36 jaar getrouwd zal zijn, is hierin een echte steun voor Arma. Daarnaast verleent ze veel steun aan God.

Schrijven heeft Arma altijd al graag gedaan en na het ongeluk ontwikkelt ze zich tot een gedreven schrijfster. Inmiddels heeft ze een aantal boeken uitgegeven en vele gedichten geschreven. Haar liefde voor de Heer is hierin duidelijk terug te lezen.

Korte beschrijving:

In het boek is te lezen hoe Arma haar schoolperiode van kleuterschool tot aan de Citotoets in 1971 beleeft. Na de vakantie zou Arma naar het Atheneum gaan. Dit valt echter in duigen als ze, tijdens het fietsen naar de scholengemeenschap in Den Haag, wordt geschept door een dronken automobilist. Na 10 weken in een coma te hebben gelegen en een tijd in het ziekenhuis te hebben gerevalideerd, wordt Arma op 9 september 1971 overgeplaatst naar revalidatiecentrum het Zeehospitium in Kijkduin. Ondanks vele pogingen blijkt dat Arma niet meer zal kunnen lopen. Ze is halfzijdig verlamd en heeft last van spasticiteit. Met de jaren komen er meer kwaaltjes, zoals artrose en blaasproblemen. Het leven sinds haar coma tot aan nu, inclusief de benodigde verpleging in deze tijd, wordt beschreven. Daarnaast is te lezen hoe Arma veel steun haalt uit God en haar partner Peter (pseudoniem voor Ytzen).

Wat viel op:

Tijdens het lezen kan de twijfel bestaan over of het een boek is of een groot gedicht. Door de manier waarop het geschreven is lijkt het op een gedicht. Zo is de tekst gecentreerd in het midden, bevat elke regel meestal tussen de 4 en 10 woorden en halverwege tussen zinnen wordt er begonnen met een nieuwe regel. Daarnaast komen bepaalde zinnen en paragrafen op een later moment in het boek weer terug, wat je bij een gedicht soms ook ziet. Aan de andere kant leest het wel weg als een boek, doordat je de regels/zinnen makkelijk door kan lezen. Het is niet zo, in tegenstelling tot veel

gedichten, dat de zinnen op elkaar rijmen waardoor het heel duidelijk als een gedicht leest of aanvoelt.

Citaten:

Blz. 9/10:

“Na de Citotoets in 1971
fietste ik met een groepje klasgenoten
richting scholengemeenschap in Den Haag.
Na de vakantie zou ik daar naar het Atheneum gaan.
Bij een oversteekplaats, toen nog zonder stoplichten,
Besloot ik als eerste over te steken.
Ik was geen vlotte meid, maar nu zou ik
eens laten zien dat ik wel lef had...
ik zag een auto aankomen,
maar die was nog ver genoeg.
Hij ging rechtdoor bij de splitsing dacht ik,
want hij gaf geen richting aan voor deze weg...
de dronken man reed te hard en onderschepte mij.
Ik klapte aan de achterkant van de auto neer
en was direct in coma.
Dat dat tien weken duurde besepte ik niet.
Ik hoorde, zag en voelde niets.”

Blz. 34:

“Ik was als kind snel verwonderd.
Ik denk dat niemand anders dan ikzelf dat merkte,
want ik was een timide meisje.
Ik kan me niet herinneren dat ik droomde van moeder zijn.
Daar was ik nog helemaal niet bewust mee bezig.
Ik wist dat baby's in de buik van hun moeder ontstonden, meer niet.
Later heb ik wel naar een kind verlangd. Dat is heel gezond.
Mijn verstand zei me dat ik naar Peter moest luisteren,
die zei dat het hebben van kinderen
in onze situatie te moeilijk zou worden.
Kinderen zijn geen hebbedingetjes; de voortplanting was voor ons
een verboden vrucht.
De Heer zei in ons hart dat we hier goed aan deden.
En het was voor mij een troost dat Hij Zelf ook
geen kinderen had toen Hij op waarde was.”

Blz. 52:

“Dominee had ik kunnen worden of dokter.
Huisarts of architect...
een carrière volgen kon ik glashard vergeten
toen ik in de rolstoel terecht kwam,
maar ik heb toch wat van mijn leven gemaakt.
Dat is voor veel mensen niet zichtbaar,
maar dat maakt niet uit.
De Here God is mijn Getuige a decharge.
Hij zal me niet op Zijn matje roepen
als ik straks niets bereikt heb in mijn leven;

dat besef geeft me veel rust.”

Recensies/Extra:

Arma is niet alleen een schrijver van boeken, maar ook schrijver van gedichten. Al jaren publiceert ze haar gedichten op de volgende website:

<http://www.gedichtensite.nl/dichters/gebruikersprofiel/userprofile/Arma%20Fokkema?tab=10>

Daarnaast publiceerde Arme een tijd lang een blog op de website:

<https://armafokkema.wordpress.com/> . In het boek ‘een blogje om’ zijn al deze blogs samengebundeld.